

*Косоногов Д.Р., здобувач СВО «бакалавр»,
Державний біотехнологічний університет
Науковий керівник - канд. екон. наук, доц. В. В. Макогон*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ САНАЦІЇ

Війна в Україні обумовлює нові виклики для усіх сфер суспільного життя. Реаліями сьогодення є витрата усталених каналів збуту продукції та постачання матеріально-технічних ресурсів, домінування неринкових чинників формування кон'юнктури цін, міграція економічно активної населення, руйнація майна і знищення майна або загроза цього, окупація частини територій. За таких умов особливої гостроти набуває проблема виживання суб'єкта господарювання, а також забезпечення його економічної і фінансової стійкості. Зважаючи на це вимогою сьогодення є поглиблене дослідження підходів до розуміння сутності оздоровлення суб'єкта господарювання, його санації.

Проблеми санації підприємствами, що перебувають у фінансовій кризі розглядаються у працях зарубіжних вчених як: Б. Паттерсон, Я. Мітрофф, М. Сімур, М. Стівенс, Дж. Холл, Ю. Брікхем, Л. Гапенські, Д. Странкс, Х. Греннінг, С. Братановік, А. Фараго, Б. Нельсон, Е. Альтман, В. Бівер, Дж. Аргенті, У. Кінг, Д. Кліланд тощо. Серед вітчизняних вчених питання фінансового оздоровлення досліджували такі автори як І.О. Бланк, Л.О. Лігоненко, Л.О. Омелянович, О.Л. Пластун, В.Л. Петренко, Л.С. Ситник, О.М. Скібіцький, О.О. Терещенко та ін. Проте цілісного бачення сутності санації підприємства, її передумов, складових, порядку проведення і очікуваних результатів на сьогодні сформовано. Віддаючи належне значимості результатів уже проведених досліджень, варто приділити увагу питанню визначення сутності і санації та її ролі у системі антикризового менеджменту.

Етимологія терміну санація (лат. *sanare*) передбачає його трактування як оздоровлення, одужання. З часом, у ході взаємного збагачення понятійного апарату різних галузей знань, аналізований термін було запозичено до праць фінансово-економічного спрямування. Зважаючи на це економічний словник визначає санацію як систему заходів, здійснюваних задля запобігання банкрутству промислових, торгових і банківських монополій [1]. У фінансовому словнику санація тлумачиться як оздоровлення фінансового стану підприємства через систему фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційних та соціальних заходів для запобігання його банкрутству чи підвищення конкурентоспроможності [2, с.415].

Дослідженню сутності санації приділено значну увагу у працях вітчизняних і закордонних науковців. Зокрема Б. Боккенфорде [3], Н. Здравомисльов, М. Геллінк [4] визначають санацію як систему фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-

правових заходів, спрямованих на досягнення або відновлення платоспроможності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства в довгостроковому періоді. До аналогічного бачення аналізованої категорії схильний і професор О.О. Терещенко [5, с. 52]. З ним не погоджується Є.М. Андрущак, наполягаючи на тому, що заходи санації мають застосовуватися не тільки до підприємств-боржників, а й до інших суб'єктів господарювання, які намагаються впроваджувати на підприємствах оздоровчі заходи [6].

Науковець М.І. Тітов вважає, що санація – це оздоровлення неспроможного боржника, надання йому з боку власника майна, кредиторів та інших юридичних і фізичних осіб (у тому числі зарубіжних) фінансової допомоги, спрямованої на підтримку боржника і запобігання його банкрутству [7, с. 49].

Професор І.А. Бланк розглядає санацію як елемент системи антикризового управління підприємством і визначає її як комплекс заходів для залучення зовнішньої фінансової допомоги, спрямованих на запобігання оголошенню підприємства-боржника банкрутом та його ліквідації [8, с. 589].

Як зазначає О.М. Бандурка санація – це сукупність фінансових та інших заходів з метою надання допомоги збанкрутілим підприємствам третіми юридичними особами [9, с. 313].

На нашу думку, найбільш ґрунтовне визначення цієї категорії дав професор А.М. Поддєрьогін, який охарактеризував санацію як комплекс послідовних, взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного та соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення його прибутковості та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді [10, с. 305].

Інституційне забезпечення процесу оздоровлення фінансового середовища суб'єкта господарювання обумовлює нормативне врегулювання бачення сутності санації. Зокрема стаття 4 Кодексу України з процедур банкрутства трактує санацію боржника як систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник (учасник, акціонер) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інші особи з метою запобігання його банкрутству шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до відкриття провадження у справі про банкрутство. Вказаний нормативний документ визначає розбіжності проведення санації у досудовому порядку та за рішенням суду.

У той же час у статті 43 Закону України «Про страхування» превалюю процесний підхід до визначення суті санації. Він розкриває її через послідовність окремих етапів, яка повинна пройти страхова установа у процесі оздоровлення її фінансового стану, до яких відносять:

- проведення комплексної перевірки фінансово-господарської діяльності страховика-резидента, в тому числі обов'язкової аудиторської перевірки;
- визначення Уповноваженим органом управляючої особи, без згоди якої не може здійснюватися фінансове, господарське і кадрове управління страховиком-резидентом;
- встановлення заборони на вільне користування майном страховика-резидента та прийняття страхових зобов'язань без дозволу Уповноваженого органу;
- встановлення обов'язкового графіка здійснення розрахунків із страхувальниками;
- прийняття рішення про ліквідацію або реорганізацію страховика-резидента.

Узагальнюючи вище викладене слід зазначити, що більшість авторів трактує санацію підприємств як важливий елемент відбудови вітчизняної економіки. Сформовані вітчизняними та зарубіжними вченими погляди на санацію підприємства зводяться до її розгляду з двох позицій: по перше, антикризового управління - як комплексу заходів по подоланню фінансової кризи і по друге- фінансового менеджменту – системи управління, що спрямована на попередження виникнення фінансової кризи. Нажаль практика фінансового оздоровлення вітчизняних підприємств переважно передбачає «формальне оздоровлення», тобто відновлення платоспроможності, як до порушення справи про банкрутство, так і в процесі здійснення процедури санації за рішенням суду, з метою усунення зовнішніх проявів фінансової кризи та задоволенню вимог кредиторів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Moldovanov, M.I. (1993) Encyclopedic dictionary of a businessman: Management, marketing, computer science [Entsyklopedychnyy slovnyk biznesmena: Menedzhment, marketynh, informatyka]. Kyiv: Tekhnika. 643 p. [in Ukrainian].
2. Demyanenko, M.Ya. and Sabluka, P.T. (1997) Agro-industrial complex financier's dictionary [Slovnyk-dovidnyk finansysta APK]. Kyiv: NNC IAE. 233 p. [in Ukrainian].
3. Bokkenforde, B. and Shaffer, F. (1991) Unternehmensanirung [Corporate restructuring]. Stuttgart: Economics and Taxes. 326 p. [in German]
4. Zdrovomyslaml, N., Spies, C. and Gellink, M. (1994) Sanierung in Kriesenzeiten. Der Betriebswirtschaft. № 2. P. 25. [in German].

5. Tereshchenko, O.O. (2000) Financial rehabilitation and bankruptcy of enterprises [Finansova sanatsiya ta bankrut·stvo pidpryyemstv] Kyiv: KNEU, 412 p. [in Ukrainian].
6. Andrushchak, E.M. (2004) Diagnostics of bankruptcy of Ukrainian enterprises [Diahnostyka bankrut·stva ukrayins'kykh pidpryyemstv] Finansy Ukrayiny No. 9 P.118-124. [in Ukrainian].
7. Titov, M.I. (1997) Bankruptcy: Substantive and Procedural Aspects [Bankrutstvo: Material'no-pravovi ta protsesual'ni aspekty]. Kharkiv: Konsum. 147 p. [in Ukrainian].
8. Blank, I.A. (2004) Financial management. [Fynansovyy menedzhment] Kyiv: Nika Center, Elga. 656 p. [in Ukrainian].
9. Bandurka, O.M., Korobov, M.Ya. and Orlov, P.I. (2003) Financial activity of the enterprise [Finansova diyal'nist' pidpryyemstva] Kyiv: Lybid, 2003. 384 p. [in Ukrainian].
10. Podderiyogin, A.M. (2004) Corporate Finance [Finansy pidpryyemstv]. Kyiv: KNEU. 584 p. [in Ukrainian].